

Powidzki Park Krajobrazowy – podstawowe informacje

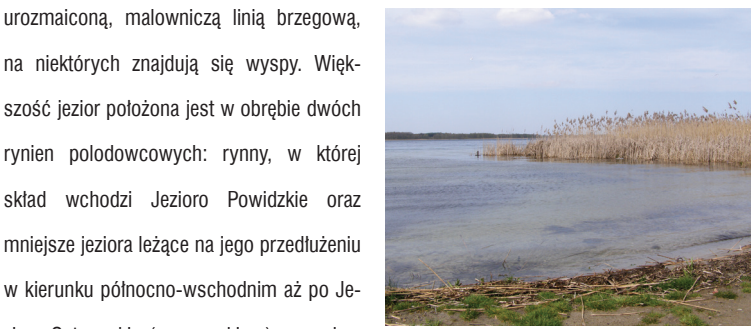
Krajobraz parku (na pierwszym planie Jezioro Niedźmiegiel dalej Jezioro Powidzkie) (fot. Magdalena Pajtkowska)

- + Data utworzenia: 1998 rok.
- + Powierzchnia: 24 600 ha.
- + Cele ochrony: zachowanie krajobrazu młodogłogajalnego o dużym różnicowaniu form, którego główny element stanowi zespół kilkunastu jezior połodowcowych, przeważnie o charakterze rynnowym (w tym największe jeziora regionu: Powidzkie i Niedźmiegiel) ze zbiorowiskami podwodnych łąk ramienicowych, licznymi gatunkami ryb i dogodnymi warunkami do bytowania ptaków; ochrona stanowisk rzadkich roślin wodno-błotnych.
- + Położenie fizycznogeograficzne: Pojezierze Gnieźnieńskie, Równina Wrzesińska
- + Położenie administracyjne: powiat gnieźnieński, gmina Witkowo; powiat koniński, gminy: Kleczew i Wilczyn; powiat słupski, gminy: Orchowo, Ostrowite, Powidz i Słupca.
- + Obszary Natura 2000: obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Pojezierze Gnieźnieńskie.
- + Inne formy ochrony przyrody: Powidzko-Bieniszewski Obszar Chronionego Krajobrazu, użytk ekologiczny Jezioro Czarne, pomniki przyrody.

Położenie i krajobraz

Powidzki Park Krajobrazowy leży w północno-wschodniej Wielkopolsce. Większa część chronionego obszaru położona jest w obrębie mezoregionu Pojezierze Gnieźnieńskie, natomiast fragmenty na zachodzie i południowym zachodzie wchodzą w skład Równiny Wrzesińskiej. Park obejmuje tereny znajdujące się między jeziorami: Kamienieckim (poza granicami parku), Kownackim,

Powidzkim oraz Ostrowite. Rzeźba terenu ma charakter młodogłogajalny i obejmuje liczne urozmaicone formy: rynny połodowcowe, moreny czołowe i denne oraz równiny sandrowe. Najważniejszym elementem decydującym o charakterze krajobrazu parku jest zespół dużych, głębokich jezior połodowcowych. Część z nich charakteryzuje się

Jezioro Powidzkie (fot. Paweł Siłwa)

niekorzystny wpływ na walory krajobrazu i utrudnia dostęp do linii brzegowej. W krajobrazie przeważają tereny rolnicze (ponad 45% powierzchni). Znaczące obszary (około 30% powierzchni parku) zajmują również tereny leśne, a największy zwarty kompleks do największych (Jezioro Powidzkie, Jezioro Niedźmiegiel) i najgłębszych (Jezioro Powidzkie, Jezioro Budziszewskie) w regionie. Nie brak również licznych małych zbiorników o charakterze eutroficznym, podmokłych obniż i oczek wodnych otoczonych roślinnością wodno-błotną, które stanowią istotne urozmaicenie krajobrazu rolniczego. Przez opisywany obszar przebiega dział wodny pomiędzy zlewnią Noteci a Warty. Biorą tu swój początek rzeki: Mała Noteć (wypływa z jeziora Niedźmiegiel, a uchodzi do Noteci w rejonie Pakości) i Meszna (wypływa z Jeziora Powidzkiego, a uchodzi do Warty w rejonie Ciążenja).

Łąka nad Jeziorłem Powidzkim (fot. Piotr Basitski)

W granicach parku nie ma dużych ośrodków miejskich i przemysłowych. Przy większych kąpieliskach powstało kilka dużych kompleksów rekreacyjnych (Skorzęcin, Tręby Stare, Przybrodzin, Powidz, Giewartów), a wzdłuż wielu jezior (zwłaszcza Jeziora Powidzkiego) wydzielono szereg działek rekreacyjnych z zabudową letniskową, co ma

Walory przyrodnicze

Na terenach leśnych parku w wyniku nasadzeń na siedliskach dębów i borów mieszanych zdecydowanie dominuje sosna zwyczajna, tworząc drzewostany jednogatunkowe lub dwupielikowe, z drugim piętrzem budowanym przez dąb bezszypułkowy. Spośród pozostałych drzew stosunkowo największą powierzchnię zajmują drzewostany dębowe obu gatunków oraz olsy. Do najcenniejszych kompleksów leśnych zalicza się stare drzewostany sosnowe i bory mieszane wokół jezior Niedźmiegiel i Białego. Szczególnie istotna jest obecność płatów świetlistej dąbrowy w okolicy Skorzęcina, zaliczanych do najlepiej wykształconych i zachowanych w Wielkopolsce. Można również spotkać fragmenty dobrze zachowanych łąk środkowoeuropejskich i kwaśnej dąbrowy.

Ols nad Jeziorłem Powidzkim (fot. Piotr Basitski)

Dna rynien jeziornych oraz bezodpływowe zagłębienia porastają łęgi jesionowo-olszowe oraz olsy. Znaczącymi walorami przyrodniczymi cechują się zarastające jeziora Czarne i Salamonskie (Kańskie), wokół których wykształciły się torfowiska niskie i przejściowe. Otoczenie wielu jezior i obniżenia terenu zajmują różnicowane zbiorowiska łąkowe. Spośród nich wyróżniają się łąki ziołoroślne, trzęślicowe oraz świeże. Na pokładach kredy jeziornej nad Jeziorłem Powidzkim (w rejonie Polanowa) i jeziorom Niedźmiegiel wykaszaliły się kalcylifne torfowiska, łąki, szuwary i zadrzewienia. Dobrze nasłonecznione stoki wzgórz morenowych porasta roślinność kserotermiczna. Duże jeziora parku charakteryzują się zazwyczaj wysokim stopniem czystości, dużą głębokością

Różnorodność kserotermiczna w rejonie Ostrowa (fot. Piotr Basitski)

i znaczną przejrzystością. W ich wodach występują podwodne łąki ramienicowe, które należą do najlepiej zachowanych w Wielkopolsce. Dla niektórych gatunków ramienic takich jeziora stanowią jedyną ostoję w Polsce, a nawet w Europie. Szata roślinna Powidzkiego Parku Krajobrazowego liczy prawie 1000 gatunków, z czego około 150 to gatunki rzadkie, a także podlegające ochronie. Wśród najcenniejszych roślin stwierdzonych na omawianym obszarze wyróżnić należy mięsożerną adiantum pęcherzykowatą. Tutajszą populację selerów błotnych stanowi jedno z kilkunastu stanowisk tego gatunku w Polsce i najdalej na wschód wysunięte w regionie. Na uwagę zasługuje również mech sierpieńców bluszczowy i lipieniec Loesela – rzadki storczyk z zielonkawych lub białodziółtych kwiatach. Spośród rzadkich zwierząt występujących na omawianym terenie większość to gatunki związane z środowiskiem wodnym lub wodno-błotnym. W grupie bezkręgowców wyróżnia się żółtaczka lamellicorn – rzadkiego chronionego ślimaka. Wody licznych jezior parku stanowią środowisko życia wielu gatunków ryb, w tym chronionego piskorza i sumy europejskiego. Część tutejszych zbiorników, w tym największe Jezioro Powidzkie, zaliczana jest do typu sielawowego – a więc akwenów o dużej głębokości i znacznej przejrzystości wody, dla której charakterystycznymi gatunkami są śleja i sielawa. Licznie występujące siedliska wodno-błotne sprzyjają obecności płazów, reprezentowanych przez wszystkie krajowe gatunki niszowe, w tym znaczącą populację traszki grzebieniastej i kumaka nizinnego. W skład awifauny wchodzi między innymi wiele ptaków wodno-błotnych, w tym szereg gatunków związanych z pasem trzcinowym (na przykład bąk, bączek, błotniak stawowy, gegawa, remis, wąsata). W okresie przelotów rozległe jeziora parku stanowią dogodne miejsce odpoczynku dla licznych stad gęsi,

Zaba wodna (fot. Tomasz Skorupka)

labędzi, łysk i kaczek). Bogactwo ichtiofauny warunkuje obecność herbowego zwierzęcia Powidzkiego Parku Krajobrazowego – wydry.

Jednym z największych zagrożeń dla walorów przyrodniczych omawianego obszaru jest obniżanie się poziomu wód w jeziorach. Istotnym zagrożeniem jest również nadmierne presja rekreacyjna i niekontrolowany rozwój zabudowy letniskowej nad brzegami jezior, co w efekcie przynosiło zubożenie krajobrazu, ograniczenie dostępu do linii brzegowej, wzrost poziomu zanieczyszczeń wód jeziornych, zaśmianie lasów, terenów nadbrzeżnych i wód, fragmentację i fizyczne niszczenie siedlisk.

Błotniak stawowy (fot. Tomasz Skorupka)

Gęś białoczelna (fot. Tomasz Skorupka)

Turystyka

Kąpielisko i przystań w Przybrodzinie (fot. Piotr Basitski)

Tereny Powidzkiego Parku Krajobrazowego stwarzają dogodne warunki do rozwoju różnicowanych form turystyki. Miłośnicy pieszych wędrówek mogą skorzystać z czterech szlaków pieszych i trzech ścieżek dydaktycznych o różnej długości. Dla rowerzystów przygotowano system szlaków o łącznej długości ponad 200 km, obejmujący 8 tras podstawowych, 3 szlaki łącznikowe, tablice informacyjne oraz miejsca postojowe (wiaty). Turystykę konną można uprawiać na terenie stadniny koni w Mieczownicy. W miesiącach letnich niewątpliwą atrakcją jest przejazd pociągami Gnieźnieńskiej Kolei Wąskotorowej. Liczne jeziora parku przyciągają amatorów kąpeli i sportów wodnych. Znaczące ośrodki wypoczynkowe znajdują się w Skorzęcinie nad jeziorem Niedźmiegiel (największy w Wielkopolsce), Wilczynie nad Jeziorłem Wilczyńskim, Trębach Starych nad Jeziorłem Budziszewskim oraz w Giewartowie, Kosewie, Powidzu i Przybrodzinie nad Jeziorłem Powidzkim. Ten ostatni akwen ze względu na dogodne warunki wietrzne upodobał sobie żeglarze. Jeziora parku (zwłaszcza Jezioro Powidzkie i Jezioro Budziszewskie) ze względu na swą głębokość i dużą przejrzystość wody służą też miłośnikom nurkowania. Uzupełnieniem oferty turystycznej jest rozbudowana baza noclegowa: od pól namiotowych, przez gospodarstwa agroturystyczne, aż po hotele.

Ścieżki dydaktyczne

- + **Mrówki** (długość 5 km, 8 przystanków)
Trasa: Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Wilczynie – Skansen Archeologiczny w Kownatach-Mrówach – Grodzisko Świętne. Ścieżka prezentuje faunę i florę oraz wybrane ekosystemy parku, pozwalając również na zdobycie wiedzy z dziedziny historii i archeologii.
- + **Przyroda z przyrodą** (długość 7 km, 5 przystanków)
Trasa: Ośrodek Wypoczynkowy w Skorzęcinie – użytk ekologiczny Jezioro Czarne – Piłka – powrót. Ścieżka prezentuje walory przyrodnicze okolicy Jeziora Białego.

Skansen archeologiczny w Mrówkach (fot. Natalia Szułowska)

- + **Ścieżka w gospodarstwie szkółkarskim w Powidzu-Dolinie** (długość 1,5 km, 17 przystanków)

Trasa: w obrębie gospodarstwa szkółkarskiego Powidz-Dolina. Ścieżka przedstawia głównie zagadnienia związane ze szkółkarstwem, etapami życia lasu oraz podstawowymi gatunkami fauny i flory żyjącymi w lesie.

Warto zobaczyć

- + rozległe, zamrażnięte i... puste powierzchnie największych jezior Wielkopolski w zimowej szacie,
- + malowniczą dolinę Noteci Zachodniej w rejonie Pitki, Skubarczewa i Słowiakowa,
- + podwodne łąki ramienicowe oraz wiele gatunków ryb (w tym śleja i sielawę) podczas nurkowania w czystych wodach jezior Powidzkiego i Budziszewskiego,
- + stada ptaków odpoczywające na powierzchni dużych akwenów podczas wiosennych i jesiennych przelotów,
- + niepozorne selerki błotne, które mają tu jedno ze swych nielicznych stanowisk w Wielkopolsce,
- + zabytkowe cmentarze ewangelickie, stanowiące pamiątkę po dawnych mieszkańców tych ziem.

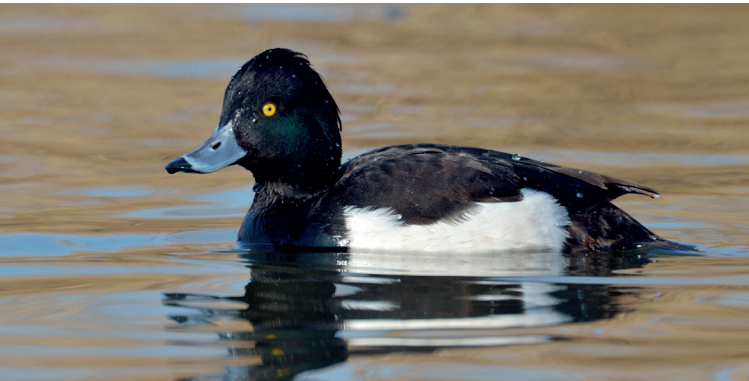
Fragment ekspozycji Izby Pamięci Wsi Młynarstwa i Rolnictwa w Budziszewie Kościelnym (fot. Piotr Basitski)

Warto odwiedzić

- + Izbę Pamięci Wsi, Młynarstwa i Rolnictwa w Budziszewie Kościelnym z orestaurowanym zabytkowym wiatrakiem i ciekawymi zbiorami regionalnymi,
- + Skansen Archeologiczny w Mrówkach z gródkiem stożkowym, na którym znajduje się wieża strażnicza służąca jako wieża widokowa,
- + Anastazewo – dawne przejście graniczne między zaborom pruskim a rosyjskim, z zabytkowymi zabudowaniami straży granicznej, dawnego zajazdu (Hotel Przybylski) oraz budynkami stacji kolei wąskotorowej,
- + Skansen Nad Potokiem w Słowiakowie z wystawą starych maszyn rolniczych.

Warto przeżywać

- + przyrodniczy spacer ścieżką dydaktyczną Mrówki albo „Przygodę z przyrodą” na ścieżce dydaktycznej o tej samej nazwie,
- + Regaty Pucharu Polski Jachtów Kabinowych na Jeziorze Powidzkim,
- + wycieczkę „pod parą” Gnieźnieńską Kolej Wąskotorową,
- + Dni Otwartych Koszar w 33. Bazy Lotnictwa Transportowego na lotnisku wojskowym w Powidzu.

Czernica (fot. Euro Pilot)

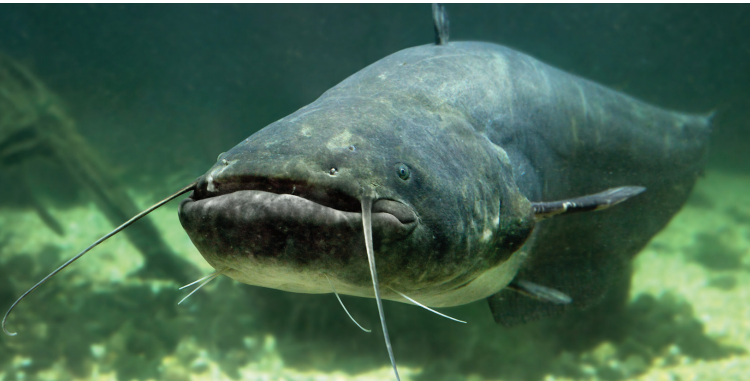
Remis (fot. Paweł Fabjański)

Wydra (fot. Paweł Fabjański)

Marzanka wrona (fot. Paweł Fabjański)

Sum europejski (fot. Euro Pilot)

Grybienie północne (fot. Euro Pilot)

Dzięcioł czarny (fot. Euro Pilot)

Kruszczyk błotny (fot. Euro Pilot)

Walory kulturowe

Dwór w Budziszewie Górnym (fot. Piotr Basitski)

Śladem dawnej działalności ludzkiej na opisywanym terenie są grodziska w Mrówkach, Powidzu (Zamkowa Góra) i Świętnem. W Mrówkach funkcjonuje skansen archeologiczny, w którym zrekonstruowano tamtejszy „dwór na kopcu”. Wśród wartościowych obiektów kulturowych parku na uwagę zasługują zabytkowe świątynie, między innymi gotycki kościół św. Urszuli z XV-wieczną rzeźbą Madonny z Dzieciątkiem w Wilczogórze oraz XVIII-wieczne wiejskie kościoły drewniane w Linówcu, Orchowie Górnym i Wilczynie. Uzupełnieniem listy obiektów sakralnych są cmentarze (w tym kilkanaście ewangelickich, stanowiących pamiątkę po dawnych niemieckich mieszkańcach tych ziem) oraz liczne kapliczki, figury i krzyże przydrożne (w tym figura Ducha Świętego w Powidzu, według niektórych autorów jedyna z czterech w Europie). Charakterystycznym element krajobrazu stanowią dwory i pałace szlacheckie wraz z otaczającymi je parkami, powstałe w XIX i na początku XX wieku. Ciekawszce znajdują się w Budziszewie Górnym, Chablinie, Giewartowie i Osódcu. W Mieczownicy w skład zespołu pałacowego wchodzi również zabudowania tamtejszej stadniny koni.

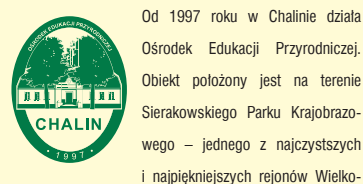
Wiatrak Szczepan w Budziszewie Kościelnym (fot. Piotr Basitski)

Zabytki techniki obejrzeć można w Słowiakowie (Skansen nad Potokiem) i Pilce (pozostałości młyna wodnego). Zachowało się również kilka drewnianych wiatraków, w tym wiatrak nazywany imieniem Szczepan w Budziszewie Kościelnym, który został poddany gruntownej renowacji; w pobliskim budynku utworzono Izbę Pamięci Wsi, Młynarstwa

Nagrobek na cmentarzu ewangelickim w Linicy (fot. Piotr Basitski)

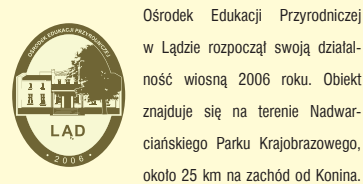
Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie

Od 1997 roku w Chalinie działa Ośrodek Edukacji Przyrodniczej. Obiekt położony jest na terenie Sierakowskiego Parku Krajobrazowego – jednego z najczystszych i najpiękniejszych rejonów Wielkopolski (wydmowe tereny Puszczy Noteckiej, dolina Warty, urozmaicona Kraina Stu Jezior). Obiekt mieści się na terenie zabytkowego założenia dworskiego, obejmującego XIX-wieczny dworek, pełniący funkcję muzealno-konferencyjną oraz bazę noclegową z 42 miejscami noclegowymi wraz z zapleczem gastronomicznym. Wokół rozciąga się park przyrodniczy i teren rekreacyjny. Na terenie Ośrodka mają

swój początek wytyczone i opisane 4 ścieżki dydaktyczne oraz 6 tras nordic walking. Do dyspozycji gości przygotowano ekspozycję przyrodniczą, imitację jaskini, tablicę edukacyjną z głosami zwierząt, wigwam mogący pomieścić około 60 osób, ogródek ziołowo-kwiatowy, kolekcję starych odmian drzew owocowych, boiska do koszykówki i piłki nożnej oraz kije nordic walking. Grupy zorganizowane mogą w Ośrodku skorzystać między innymi z wycieczek autokarowych i pieszych po Sierakowskim Parku Krajobrazowym i pobliskim Pszczewskim Parku Krajobrazowym, prelekcji przyrodniczych, zajęć nordic walking, warsztatów „Pisane łęgi” i „Dzikie pszczołowate”, zajęć z terenoznawstwa, garncarstwa i kowalstwa.

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Łądzie

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Łądzie rozpoczął swoją działalność wiosną 2006 roku. Obiekt znajduje się na terenie Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego, około 25 km na zachód od Konina. Zlokalizowany jest na skraju zalewowej doliny Warty o urozmaiconym krajobrazie zdominowanym przez łąki i pastwiska z licznymi starorzeczami, stanowiącej obszar o niezwykłym bogactwie światła ptaków, płazów i roślin. Ośrodek mieści się w wyremontowanym dworze pochodzącym z XIX wieku, otoczonym parkiem. Obiekt dysponuje salą konferencyjno-wykładową na około 80 osób (wyposażoną w sprzęt audiovizualny), pracownią

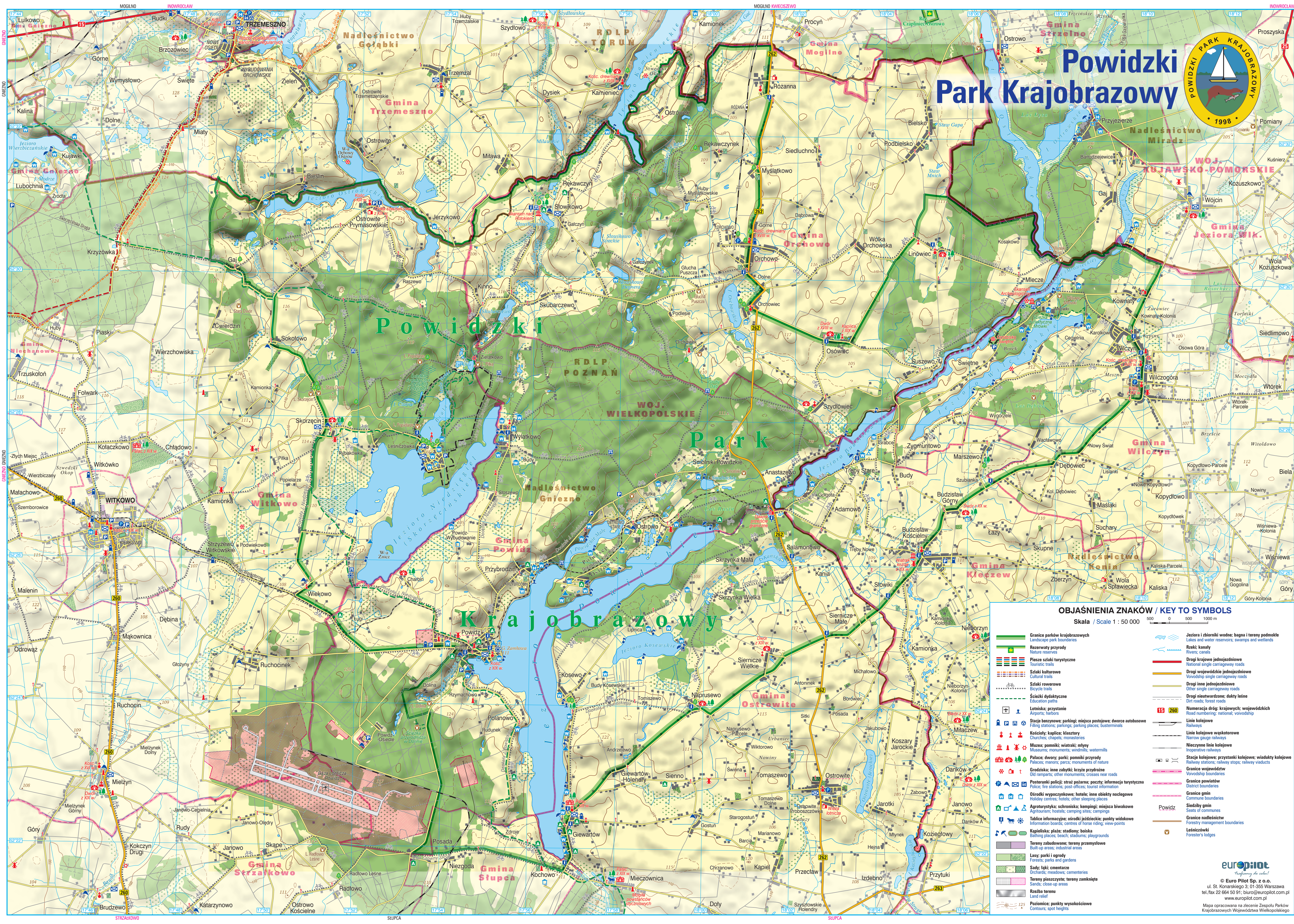
laboratoryjno-komputerową, salę wystawową, bazę noclegową na 54 miejsc, tablicę edukacyjną z głosami zwierząt, rowerami oraz sprzętem do obserwacji ornitologicznych. W Ośrodku organizuje się między innymi wycieczki autokarowe i piesze po Nadwarciańskim i Powidzkim Parku Krajobrazowym, warsztaty „Pisane łęgi”, prelekcje oraz zajęcia z wiklinarstwa, warsztaty z badania parametrów chemicznych wody, warsztaty z garncarstwa, gry terenowe (tzw. questy). W sąsiedztwie budynku Ośrodka znajduje się wpisany na listę pomników historii pociąg starych klasztorów w Łądzie, a w odległości około 5 km pałac biskupów poznańskich, będący obecnie własnością Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, otoczony zabytkowym parkiem z interesującym gatunkami drzew.

Ośrodki pozostają do dyspozycji gości przez cały rok. Zapraszamy do organizacji zielonych szkół, wycieczek jednodniowych, warsztatów, konferencji, uroczystości rodzinnych i szkolnych. Więcej informacji na: www.ekoedukacja.com.pl, www.zpkww.pl Informacje o ofercie i rezerwacjach: Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego tel.: 61 65 54 657, edukacja@zpkww.pl

Tekst: Piotr Basitski
Fotografie na okładce: Wypsa na Jeziorze Budziszewskim (fot. Magdalena Pajtkowska), wydra (fot. Euro Pilot), Skansen Archeologiczny w Mrówkach (fot. Piotr Basitski), Gnieźnieńska Kolej Wąskotorowa (fot. Piotr Basitski)
Zdjęciomówca: Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego ul. Kościuszcza 9B 61-716 Poznań tel. 61 65 54 650, www.zpkww.pl, www.ekoedukacja.com.pl
Wydawca: Euro Pilot sp. z o.o. ul. St. Konarskiego 3 01-355 Warszawa tel./fax 22 664 37 20, 22 664 50 91 www.europilot.com.pl
Aktualność informacji: listopad 2017
ISBN: 978-83-8009-138-2

Dofinansowano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Powidzki Park Krajobrazowy

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW / KEY TO SYMBOLS

Skala / Scale 1 : 50 000

Granice parków krajobrazowych
Landscape park boundariesRezerwy przyrody
Nature reservesPieśze szlaki turystyczne
Touristic trailsSzlaki kulturowe
Cultural trailsSzlaki rowerowe
Bicycle trailsSzlaki dydaktyczne
Education pathsLotniska; przystanie
Airports; harborsStacje benzynowe; parkingi; miejsca postojowe; dworce autobusowe
Filling stations; parking; parking places; bus terminalsKościół; kaplica; klasztor
Churches; chapels; monasteriesMuzea; pomniki; wiatrak; młyny
Museums; monuments; windmills; watermillsPałace; dwory; parki; pomniki przyrody
Palaces; mansions; parks; monuments of natureGrodziska; inne zabytki; krzyże przydrożne
Old ramparts; other monuments; crosses near roadsPosterunki policji; straż pożarna; poczty; informacja turystyczna
Police; fire stations; post-offices; tourist informationOśrodki wypoczynkowe; kempingi; miejsca noclegowe
Holiday centres; camps; other sleeping placesAgroturystyka; schroniska; kempingi; miejsca białokowe
Agrotourism; hostels; camping sites; campsTalce informacyjne; ośrodki jeździeckie; punkty widokowe
Information boards; centres of horse riding; view pointsKaplańskie; plaże; stadiony; boiska
Bathing places; beaches; stadiums; playgroundsTereny zabudowane; tereny przemysłowe
Built-up areas; industrial areasLasy; parki i ogrody
Forests; parks and gardensSady; łąki; cmentarze
Orchards; meadows; cemeteriesTereny piaszczyste; tereny zamknięte
Sands; closed-up areasRzeźba terenu
Land reliefPoziczenie; punkty wysokościowe
Contours; spot heights | <ul style="list-style-type: none">Jeziora i zbiorniki wodne; bagna i tereny podmokłe
Lakes and water reservoirs; swamps and wetlandsRzeki; kanały
Rivers; canalsDrogi krajowe jednojezdniowe
National single carriageway roadsDrogi wojewódzkie jednojezdniowe
Voivodship single carriageway roadsDrogi inne jednojezdniowe
Other single carriageway roadsDrogi nieutwardzone; drogi leśne
Dirt roads; forest roadsNumeracja dróg krajowych; wojewódzkich
Road numbering: national; voivodshipLinie kolejowe
RailwaysLinie kolejowe wąskotorowe
Narrow gauge railwaysNieczynne linie kolejowe
Inoperative railwaysStacje kolejowe; przystanki kolejowe; wiadukty kolejowe
Railway stations; railway stops; railway viaductsGranice województw
Voivodship boundariesGranice powiatów
District boundariesGranice gmin
Commune boundariesSiedziby gmin
Seats of communesGranice nadleśnictw
Forest management boundariesLeśniczówki
Forester's lodges |
|--|--|